

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІАУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І УПРАЎЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СНК БССР

№ 25 (548)

Нядзеля, 2 снежня 1945 г.

Цана 50 кап.

Няхай жыве Усенароднае
свята—Дзень Сталінскай
Канстытуцыі!

КАНСТЫТУЦЫЯ НАШАЙ ПЕРАМОГІ

У сваім гістарычным дакладзе Леніна—Сталіна, нам, што прайшлі шлях найцяжэйшай барацьбы пад сцягам Сталінскай Канстытуцыі, добра вядома, што перамога сама не даецца—яе трэба здабыць у змаганні. Таму, дзень Сталінскай Канстытуцыі з'яўляецца днём мабілізацыі сіл усяго народа на адважныя задачы адбудовы нашай краіны, падняцця дабрабыту і культуры мас на яшчэ больш вышэйшы ўзровень.

У гэтай усенароднай мабілізацыі творчых сіл народа важнае месца займаюць работнікі літаратуры і мастацтва.

Сталінская Канстытуцыя—гэта магутная сімфонія свабоднага сацыялістычнага грамадства, з'яўляецца невычарпальнай крыніцай, адкуль пісьменнікі і мастакі, кампазітары і артысты чэрпаюць натхненне для стварэння высока мастацкіх твораў. У дні Вялікай Айчыннай вайны нашае мастацтва, раскрываючы ва ўсёй глыбіні гістарычную вызваленчую місію сацыялістычнага чалавека, — ва многа раз умацняла баявыя сілы народа.

Не меншай з'яўляецца роля і значэнне мастацкай творчасці цяпер, у перыяд аднаўлення разбуранай вайною гаспадаркі і культуры. Паказаць учарашняга змагар на фронце, які сёння ўвасабляе Сталінскую Канстытуцыю ў канкрэтных справах сацыялістычнага будаўніцтва, паказаць аблічча народнага месціца, які сёння ўзначальвае паход за адбудову каласнай вёскі, раскажаць аб нашай інтэлігенцыі, якая ўзбагачае ваенным вопытам, зноў вяртаецца да педагогічнай ці інжынернай працы, — паказаць усё тое цудоўна-новае, што наш народ любіць на роднай, сацыялістычнай зямлі — вось задачы, якія сапраўды варты творчасці мастакоў вялікай нашай краіны.

Усенароднае свята — дзень Сталінскай Канстытуцыі, мы ў гэтым годзе сустракаем на прэдадзі выбараў у Вярхоўны Совет СССР. Гэтыя выбары, якія адбываюцца на аснове Сталінскай Канстытуцыі, будуць выражэннем волі народа-пераможца і прадэманструюць яго адданасць большэвіцкай партыі і нашаму праўдыву і настаяніку, тварцу Асноўнага Закона Саюза ССР, генералісімусу Сталіну.

Усе сілы работнікаў нашай літаратуры і мастацтва на разгортванне кампаніі да выбараў у Вярхоўны Совет СССР!

Таварышу АНАСТАСУ ІВАНАВІЧУ МІКАЯНУ

Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай Партыі (большэвікоў) і Совет Народных Камісароў Саюза ССР горада вітаюць Вас, вернага палпечніка таварыша Сталіна, выдатнага дзеяча партыі і Саюецкай дзяржавы, у дзень Вяшлага п'яцідзесяцігоддзя.

З юнацкіх год Вы прысвяцілі сваё жыццё рэвалюцыйнай барацьбе за справу рабочага класа, за камунізм. На партыйнай працы ў Закаўказзі, Ніжнім Ноўгарадзе і на Паўночным Каўказе, на працы ў Совеце Народных Камісароў Саюза ССР, на ўсіх партыйных і дзяржаўных пастах Вы з часцю выконвалі заданні, якія ставілі перад Вамі партыя. За гады Вялікай Айчыннай вайны Вы, як адзін з выдатных кіраўнікоў сацыялістычнай гаспадаркі, з уласнай Вам большэвіцкай энергіяй паспяхова служылі справе перамогі над ворагам.

Жадаем Вам, дарагі Анастасе Іванавіч, шмат год здарова і далейшай паспяховай працы на карысць нашай вялікай саюецкай Радзімы.

СОВЕТ НАРОДНЫХ
КАМИСАРАУ СІАУЗА ССР.
ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ ВКП(б)

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР аб узнагароджанні таварыша Мікаяна А. І. ордэнам Леніна

У сувязі з п'яцідзесяцігоддзем з дня нараджэння намесніка Старшыні Соўнаркома СССР і Народнага Камісара Знешняга гандлю тав. Мікаяна А. І. і прымаючы пад увагу яго выдатныя заслугі перад партыяй і саюецкім народам, узнагародзіць тав. Мікаяна Анастаса Іванавіча ордэнам Леніна.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР М. КАЛІНІН.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР А. ГОРКІН.

Москва, Крэмль.
24 лістапада 1945 г.

Да 25-гадовага юбілея Беларускага Дзяржаўнага Драматычнага тэатра імя Янкі Купалы

У бліжэйшы час грамадскасць нашай рэспублікі адзначыць 25-ю гадавіну існавання старэйшага беларускага тэатра. Гэта будзе свята беларускай саюецкай культуры, для развіцця якой тэатр імя Янкі Купалы зрабіў вельмі шмат.

Соўнарком БССР рашыў вызначыць спецыяльную ўрадавую камісію для правядзення гэтага юбілея. У склад камісіі ўваходзяць: намеснік старшыні Соўнаркома БССР тав. Ільшын (старшыня камісіі), начальнік Упраўлення па справах мастацтва пры СНК БССР тав. Міхейчык (намеснік старшыні камісіі), народная артыстка СССР і БССР Л. Александроўка, сакратар Мінскага Гаркома КП(б)В тав. Малочка, народныя артысты БССР т. т. Глебаў, Уладзімірскі, драматург Кандрат Крапіва, кампазітар Цікоцкі і дырэктар тэатра тав. Алер.

Згодна з рашэннем Урадавай камісіі юбілейныя ўрачыстасці пачнуцца дэкадамі, падчас якой сталінізму глядзю будуць паказаны наступныя спектаклі: «Хто смеяцца апошні», «Мілы чалавек» Кандрата Крапівы, «Сабака на сене» Лопэ дэ Вега, «Ваўкі і авечкі», «Пояны каханне» Астроўскага, «Апошні» М. Горкага, вечар камедыі Янкі Купалы, «Рускія людзі» Сіманова.

«Заложнікі» А. Кучара і юбілейны спектакль «Ромео і Джульета» Шэкспіра. Да гэтага часу будзе ў тэатры арганізавана юбілейная выстаўка, якая адлюструе шлях развіцця тэатра з 1920 года да нашых дзён. На гэтай выстаўцы будуць прадстаўлены першыя афішы, зал для глядачоў 25 год таму назад, фотаздымкі з паставак тэатра, карты гастрольных паездак тэатра, макеты дэкарацый, альбомы і іншае. Асобнае месца на выстаўцы зоймуць тэлеграмы таварыша Сталіна з падзякай калектыву тэатра за збор сродкаў для Чырвонай Арміі, а таксама чырвоны сцяг, які атрымаў калектыв тэатра ад Новасібірскага абкома ВКП(б) і аблыкаўніка.

Творчы калектыв тэатра энергічна працуе над юбілейным спектаклем — п'есай Шэкспіра «Ромео і Джульета» (пераклад Кандрата Крапівы). Гэты спектакль павінен будзе прадэманструваць творчыя дасягненні тэатра імя Янкі Купалы.

У юбілейны дні артысты тэатра выступіць з творчымі справаздачамі на прадпрыемствах горада Мінска.

Да юбілея будзе падрыхтавана спецыяльнае выданне кінохронікі, прысвечанае тэатру. Драматург Я. Рамановіч закончыў кнігу аб 25-гадовым творчым шляху старэйшага беларускага тэатра.

Выстаўкі літаратуры да Дню Канстытуцыі—5 снежня

Да дня Сталінскай Канстытуцыі ў Асветляцка таксама пытанне аб бібліятэцы Акруговага Дома Афшэраў імя К. Е. Варашылава арганізавана выстаўка. На ёй прадстаўлены творы В. І. Леніна і І. В. Сталіна. У тым ліку: В. І. Ленін і І. В. Сталін «Аб Саюецкай Канстытуцыі», І. В. Сталін «Даклад аб праекце Канстытуцыі Саюза ССР», «Марксізм і нацыянальна-каліянальнае пытанне», «Аб Вялікай Айчыннай вайне Саюецкага Саюза» і інш. Прадстаўлены таксама творы аб Сталінскай Канстытуцыі выдатных дзеячоў Саюецкай дзяржавы: В. М. Молатэў «Канстытуцыя сацыялізму» (прамова на надзвычайным VIII Усесаюзным з'ездзе Саюета); А. Я. Вышынскі «Саюецкая дзяржава — дзяржава новага тыпу»; М. І. Калінін «Магутнасць Саюецкай дзяржавы»; В. Карпінскі «Як кіруецца наша дзяржава» і іншая літаратура.

На выстаўцы сабраны брашуры, артыкулы, фота і дакументы, дыяграмы.

Асветляцка таксама пытанне аб удзеле ў выбарах у Вярхоўны Совет СССР часцей і злучэння Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота, якія знаходзяцца за межамі нашай дзяржавы.

Ва ўрадавай бібліятэцы ў Мінску да дня Сталінскай Канстытуцыі наладжана выстаўка палітычнай і мастацкай літаратуры.

Галоўнае месца на выстаўцы займаюць творы Леніна і Сталіна аб Канстытуцыі. Тут жа ёсць таксама работы таварышоў Молатэва, Калініна, Шверніка, лісты народаў Саюецкага Саюза да таварыша Сталіна.

У аддзеле мастацкай літаратуры прадстаўлены творы Янкі Купалы, Пятруса Броўкі, М. Ісакоўскага, Міколы Бажана, С. Шчыпачова, Галакціона Табідзе і другіх.

Выстаўка наведваецца прапагандыстамі і моладдзю навуцальных устаноў.

Самадзейнасць да прадвыбарчай кампаніі

У сувязі з прадвыбарчай кампаніяй у Вярхоўны Совет СССР гурткі мастацкай самадзейнасці Брэсцкай абласці рыхуюць шырокую працу.

У раёне раёнаў, для мастацкага абслугоўвання выбаршчыкаў, арганізуюцца новыя харавыя, драматычныя і танцавальныя гурткі.

Пры Абласным Доме Народнай Творчасці створаны ансамбль песні і танцаў, у якім удзельнічаюць каля 90 працаўнікоў розных прадпрыемстваў горада. Калектыв працуе над беларускімі і рускімі песнямі і танцамі, і падрыхтоўвае п'есу «Годас Масквы».

Актыўны ўдзел у прадвыбарчай кампаніі прымае мастацкая самадзейнасць школ.

Пры педучылішчы пад кіраўніцтвам т. т. Дземчанкі і Шапулі створаны драматычны, харавы і танцавальны гурткі. Школа № 2 падрыхтавала пастаўку «Цыганы» вершы Пушкіна, народнага беларускага, руска і польскага песні і танцаў.

З раённай мастацкай самадзейнасці асаблівай увагі заслугоўвае народны жаночы хор Хораўскага сельсавета Пружанскага раёна. У рэпертуары хора старадаўня народныя і партызанскія песні, сабраныя па вёсках самімі ўдзельнікамі калектыва.

Выйшлі з друку

„БЕЛАРУСЬ“ № 9
Дзевяты нумар часопіса «Беларусь» адкрываецца «Зваротам таварыша І. В. Сталіна да народа» ад 2-га верасня 1945 г. У нумары змешчаны «Пісьмо камсамольцаў і моладзі Беларусі таварышу Сталіну», а таксама артыкул сакратара ЦК КП(б)Б тав. Зямініна «Да 25-годдзя Ленінска-Сталінскага Камсамола Беларусі». У аддзеле публіцыстыкі надрукаваны артыкулы: т. Ц. Гарбунова «Аб сучаснай Польшчы», Міхася Лынькова «Падарожжа ў Амерыку» і Н. Каменскай аб аб'яднанні беларускага народа ў адзінай дзяржаве. М. Трахтэнберг у артыкуле «Будучы Мінск» расказвае, як будзе выглядаць сталіца БССР пасля аднаўлення і рэканструкцыі. Навуковы артыкул аб паходжанні мовы надрукаваў М. Суднік. Адзед прозы прадстаўлены апавяданнямі Ільі Гурэкага, Міколы Лупскава і Аляксандра Кулакоўскага. У нумары змешчаны вершы Васіля Віткі, Алеся Зарыцкага, Антона Бялевіча, Пімена Панчанкі, Алеся Бачылы, Эдзі Агняцвет, Міхася Пенкірата, Антона Вядвігіна і нарцысы Макара Паслядоўіча і Я. Салодкага.

„БЯРОЗКА“ № 4
Уступны артыкул вераснёўскага нумару «Бярозкі» прысвечаны 25-гадоваму юбілею камсамола Беларусі. Камсамолу прысвечаны таксама вершы Якуба Коласа «Ленінскаму камсамолу» і Аркадзя Куляшова «Камсамольскі білет». Кандрат Крапіва расказвае ў сваім нарцысе пра Героя Саюецкага Саюза Міхайла Сільніцкага.

У нумары змешчаны канец нарцысы В. Вольскага «Нікалай Гастэла». Апавяданне з мінулага Заходняй Беларусі «Апоркі» надрукаваў Аляксей Якімовіч. Вызваленая Заходняя Беларусь прысвечаны таксама верш «Калыханкі» Янкі Купалы, які напісаны народным паэтам у верасні 1939 г. Аповесць «Насічэнка» што напісаў К. Чорны незадоўга да вайны, не выдадзена яшчэ асобнай кніжкай. Часопіс «Бярозка» пачаў цвёрды перадрукоўваць гэту аповесць. Вершы Анатоля Вядвігіна «Пра Уралскі танк і вёску Суціна», А. Жаўрука і А. Ушакова «Шпакі» далаўляюць нікавы літаратурны матэрыял чарвэртага нумару часопіса. Для ахврат надрукавана В. Асеевай «Чароўныя словы» і верш М. Дузіна «Рускія».

ПАМЯЦІ С. М. КІРАВА

У сувязі з 11-ай гадавінай з дня забойства трацкіска-бухарынскімі бандытамі выдатнага дзеяча большэвіцкай партыі і Саюецкай дзяржавы С. М. Кірава ў Доме Партасветы пры Мінскім Гаркоме КП(б)Б наладжана выстаўка. Там ёсць на-мастаку выданні біяграфічнага нарцысы, прамовы і артыкулы С. М. Кірава. Частка выстаўкі прысвечана Ленінграду — гораду, якому шмат сваіх сіл аздаў С. М. Кіраў. На выстаўцы таксама прадстаўлены кнігі аб Кіраве і марак, аб кіраўніцтве на баявой вахце і прамова доктара гістарычных навук І. Разгона на тэму «С. М. Кіраў — вялікі патрыёт нашай радзімы».

У залі для чытачоў Мінскай абласцкай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна арганізавана выстаўка, прысвечаная памяці С. М. Кірава. У вітрынах выстаўлены кнігі «Выбраныя артыкулы і прамовы 1918—1934 г. г.» С. М. Кірава, кнігі Чумаларына «Кіраў», Р. Месэр «Кіраў у мастацтве», артыкулы, прамовы, брашуры, прысвечаныя палімянаму трыбуну большэвіцкай партыі. Там жа ёсць рэпрадукцыі партрэтаў С. М. Кірава.

КІРАЎ З НАМІ

(Урыўкі з паэмы)

Цёмных дамоў аграмады
Стаяць над ракою Нявою.
У ночах сталых Ленінграда
Асаднага часу спакой.

Спакой-жа трывожыцца боем,
Сірэнны гудуць: «На пасты!»
І бомбы ляцяць над Нявою,
І подымем смаліць масты.

Пад грукат паўночных снарадаў,
Калі неба ў бомбах гудзе,
У ночах сталых Ленінграда
Па горадзе Кіраў ідзе.

У шэрым шыпелі паходным,
Здаецца ідзе за ім строй.
Ідзе ён тым крокам свабодным,
Якім і хадзіў ён на бой.

Чырвоная зорка на шапцы,
Агністы яго пагляд.
Ён стойкасі рад ленінградцаў,
Ён горды за свой Ленінград.

Разбіты дамы, палісады,
І неба ад бомбаў гудзе.
У ночах сталых Ленінграда
Па горадзе Кіраў ідзе.

Басц ён сумалены і грозны
Які яго знае народ.
Час позні, глухі і марозны...
Суровы, як крэпасць, завод.

Тут праца не знае спацыну.
Забываюцца людзі на сон,
Працуюць на маці-алячуну.
У кропельках поца высок.

Хоць поляма яркіх снарадаў
У цэхах крыляла, як птах,
Работа гула Ленінграда,
Прагнаўшы і змор і страх.

Раптоўна стомленасць звяжа
Людзей, але выйдзе стары,
Паслухай, што дзед гэты скажа,
Шчырасцю сава гарыць:

— Хай нашы супы вядзюны,
Хай хлеб нам як золата стаў,
Мы будзем стаяць, як сталыны,
А потым спачнем мы ад спраў.

Фрыц сілай не змог нас асіліць,
Ён голадам нас хоча ўзяць,
Забраць Ленінград у Расію,
У палон, ленінградцаў забраць.

Такога ніколі не будзе,
Хай знае крывавае тэўтон:
Рабочыя рускія людзі
Памруць — не здадуцца у палон!

Мы выкуем фронту абновы,
Блакаду мы ўшчэнт разарым.
Папраў завод наш суровы
Мы кіраўскім горда завём.

не моўкне, грміць канапада,
І неба ад бомбаў гудзе.
У ночах сталых Ленінграда
Па горадзе Кіраў ідзе.

Вястун ён саюецкага веку,
Трыбунам і воінам быў,
На снежных вяршынях Каўказа,
У славе цяжкоі барацьбы.

Ён помніць крываваы тым
У агні астраханскія дні,
І ночы у стапе, — крываы,
Як шаблі, м.гцелі агні.

Ён сэрцам жалезным і шчырым
Асіліў не мала дарог,
Змаганні і горных вяршыняў,
І гора і многа трывог.

Усёй большэвіцкай душою
Узнёсласць любіў аграмад,
Апошній любоўю святою
Любіў ён сталыны Ленінград.

Перакаў Антон БЯЛЕВІЧ.

Н. БЯЛКЕВІЧ

Па старонках часопіса

(агляд „ПОЛІМІЯ“ 4 і 5-6 нумароў за 1945 год)

Штомесячнік «Полімя» з'яўляецца нашым адзіным літаратурна-крытычным часопісам. Гэта дае падставу меркаваць, што ён сапраўды павінен быць павялічаным і змястоўным. Аднак, на жаль, гэты не заўсёды так.

З чацвёртым нумарам «Полімя» надрукаваны пачатак выдатнай пэрыядычнай публікацыі «Прыгоды цымбалы» (канец змешчаны ў нумары 5—6), верш А. Бялькевіча «Расказ паўлічача» і два вершы М. Гамолкі — «Пераправа» і «На вызваленым полі».

Найбольш цікавым творам з'яўляецца пэрадак Аркадзі Куляшова «Прыгоды цымбалы». Змест ён нескладаны. У ёй гаворыцца аб горы і пакутах дзяцей, у якіх немцы забілі матку. Але гераічнай Чырвоная Армія перамагла гітлераўскіх паліцэйшчы, вызваліла народ з іх жакаў і нявольніцтва дзесяці іх шчаслівае маленства.

Гэта, калі можна так сказаць, рэалістычная канва пазам. Побач з гэтым разгортваецца і другі сюжэт — фантастычны, дзе асноўную ролю іграе цымбалы. Яны з'яўляюцца сімвалам вольнасці чалавечай пачуццёвай, азімжэйшай лобасці савецкіх людзей да сваёй бацькаўшчыны, да роднай зямлі. Мызіка-народ перадаў гэтыя пачуцці цымбалам, калі пакідаў іх і ішоў вызваляць ад немцаў сваю краіну. Цымбалы з малымі дзецьмі пайшлі ваюваць па свеце. Яны адгукліся сваімі струнамі на кожную крмуду. І той, хто чуў іхні звод, ведаў аб чым яны гавораць. Ён падмацаў на іх заклік і ішоў у пачуцці і лясав абараняць ад чужынцаў сваё дабро. І як не лютавалі немцы, а ўсё-ж не маглі прымусяць цымбалы змоўчыць. Яны гулі і зівелі, і звод іх дзёка разносіў па свеце, грозны і непераможны звод вялікай чалавечай праўды. Гэты звод стаў голасам перамогі. І зось:

... па шляху, па полю
Ідуць штык у штык,
Можа тысяча,
Болей
Неярыпнёў музык.
Версты, версты мінаюць
Па струнах дарог,
Марш нахадны іграюць,
Сваё не шкадуючы ног.

Вось і скончана вайна і «збожжа пажа на полі даўно, а канца падарожжа цымбалам усё не відно». Гэтым сімвалам аб вечнасці чалавечых імкненняў да шчасця і канчэцка пазам.

З іншых пазамных рэчэй чацвёртага нумару звяртае ўвагу верш М. Гамолкі «Пераправа». Запамінаюцца такія радкі: Па-над пераправа навісі / Бамбавозы і вакол гудуць, / Быццам бомбы жадаюць з Вісла / Выплекаць халодную ваду. Слабей зброены другі верш М. Гамолкі — «На вызваленым полі»; ён сухаваты і непераканавы.

З мастацкай прозы ў чацвёртым нумары змешчаны два апавяданні Івана Мележа («Апошняя аперацыя» і «Салдатчына ноч»), «Дарога на фронт» Міколы Лупскава, нарыс Паўла Кавалева «Прыход у атрад» і апавяданне Яфіма Салодука «Месяц у энкаўпаведзе». Усе пералічаныя творы ў асноўным напісаны на адну тэму, якую можна вызначыць, як гераічнае змаганне беларускага народа супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У апавяданні І. Мележа «Апошняя аперацыя» расказваецца пра гераічна ўчынак урача Васіля Дзянісавіча. Ён моцна любіў свой родны кут, дзе прыжыў амаль усё сваё жыццё. І вольна Дзянісавіч павінен пакінуць гэты кут, бо яго сумленне не дазваляе яму больш заставацца там і жыць на ўладу немцаў. У ягоным сэрцы гарыць агонь вялікай нянавісці да тых, што прынесьлі ў яго краіну смерць і лакуці. Ён збіраецца ісці да сваіх, каб разам з імі біць ворага. Але перад ім шарэнявая жанчына, якую трэба ратаваць. І ўрач забывае пра небяспеку і робіць аперацыю. Васілю Дзянісавічу не ўдалося скончыць яе. У хату ўварваліся немцы, і ўрач быў забіты.

Тое-ж пачуццё лобасці да сваёй радзімы, тая-ж нянавісць да ворага раскрываецца ў вобразе студэнта тэхнікума Кастуся Хмялёўскага з апавядання Міколы Лупскава «Дарога на фронт». «Яны прыйшлі сюды, — разважае Кастусь пра немцаў, — каб забіць яго, Кастусь Хмялёўскага, які ніколі і нікому не зрабіў нічога дрэннага... Але не, гэтыя не будзе, бо: «у яго ёсць рукі, якімі ён можа трымаць вінтоўку, у яго ёсць вочы».

каб цяліцца... Ён вернецца ў родныя мясціны, ён дарогам, якая павядае яго «чэрз фронт, чэрз оны, чэрз іжыкі пераходзіць».

Аналітычна думае і Дзям'ян (апавяданне «Прыход у атрад» І. Кавалева). Дзям'ян ідзе ў партызанскі атрад, каб са зорным у руках абараняць ад ворага сваю хату, сваю зямлю, свой народ.

Адменны па свайму характару апавяданні «Салдатчына ноч» І. Мележа і «Месяц у энкаўпаведзе» Я. Салодука. Апошніе вельмі цікава залучаюць, але гэтыя залучаюць не знайшла адпаведнага вытлумачэння: вобразы апавядання схематычныя, мова сухая і бледная.

«Салдатчына ноч» І. Мележа — апавяданне псіхалагічна кірун. у. У ім даволі ўдала паказаны перажыванні жанчыны, якая нічога не ведае пра свайго мужа, што пайшоў на фронт. Яна думае пра яго і прагне чакае весткі. І воль з часці прыходзіць наведанне ад узагароджаннага яго Орданна Чырвонага Сцяга. Жанчына плава ад шчасця. Ішчунці не паказаны праўдзвы і жёнчыцы.

Надзвычай прыемнае ўражанне ў нумары робіць артыкул Сяпана Майхровіча «Максім Адамавіч Багдановіч». Бадай-што ўпершыню ў гэтым артыкуле творчасць Багдановіча разглядаецца як творчасць пісьменніка-рэаліста. «Ідэювую накіраванасць, характар літаратурнай спадчыны Максіма Багдановіча, — гаворыць аўтар, — вызначаюць два прыкметы: народнасць, як мастацкае выражэнне пачуццёвай, шуканняў і сацыяльных імкненняў народных мас перадачынскай эпохі, і рэалізм, як яго творчы метад». Нарыс напісаны пераказна і дае глыбокі аналіз творчасці М. Багдановіча. Адначасна аўтар артыкула праводзіць сур'ёзны і ўдзельны разгляд мастацкіх сродкаў пазам. Нарыс чытаецца з вялікай цікавасцю.

У артыкуле Івана Гутарава «В. І. Ленін і пачаткі тэорыі літаратуры» даюцца надзвычай важныя вытлумачэнні работ Леніна на літаратурны тэма. «Ленін даў чоткія ўказанні, які трэба разумець буйнейшых класікаў рускай і сусветнай літаратуры, глыбока раскрыў змест відавочных мастацкіх вобразаў, сённяшня вызначыў шлях і развіццё сацыялістычнага мастацтва». І гэты невядомы па сваіх памерах артыкул заслугоўвае значнай увагі, бо ён да некаторага ступені раскрывае перад нам вядомую ролю і значэнне Леніна і Сталіна не толькі ў жыцці народа, «дзяржаўнай дзейнасці, вайнавай абароне, філасофіі, навуцы», але і ў мастацтве.

Артыкул Міхаса Ларчанкі «Апавяданні пра душу простага чалавека» — гэта заўвагі пра зборнік Кузьмы Чорнага «Вялікае сэрца».

Калі ў чацвёртым нумары «Полімя» пераважае мастацкая проза, дык у пазамі 5—6 нумары мы бачым адваротнае: там пераважае пазам.

Тэма перамогі Савецкага Саюза над фашыскай Германіяй прысвечаны першы пазам: Пятра Глебкі «Перамога», Максіма Танка «У дзень свята», Пятра Пестрава «Закончана дарога», Антона Бялькевіча «Вяселле, родная старонка», Кастуся Кірэнкі «Вяснінка», Алясея Астапенкі «Апошні салют».

Як бачым, лік вершаў аб перамозе досыць значны. Але, на жаль, большасць з іх перадрукаваны з іншых выданняў і чытачу ўжо даўно вядомы.

Апрача пералічаных вершаў, у пятым-шостым нумары надрукаваны канец пазам Аркадзі Куляшова «Прыгоды цымбалы», верш Кірэнкі «Гітлерскі» і некалькі вершаў Пімена Панчанкі. Як заўсёды, вершы Панчанкі арыгінальныя і змястоўныя. У іх б'ецца жыццё пачуццё і здарова пульс нашага жыцця.

Сярод мастацкай прозы часопіса першае месца належыць апавяданню Кузьмы Чорнага «Заўтрашні дзень». Тэма яго — змаганне беларускіх партызан з нямецкімі захопнікамі. Тэма ў нашай літаратуры не новая. Але Кузьма Чорны раскрывае яе па-свойму і стварае рэч вядомы мастацкай каштоўнасці. Герой яго апавядання жывуць сап'удым жыццём, яны паўстаюць перад нам як жывыя вобразы; яны хваляюць і забяля нас, абуджаюць нянавісць да ворагаў. Пісьменнік вялікага эпічнага таленту, Кузьма Чорны дае нам у гэтым апавяданні рад тонка ішчунскага пейзажу, адначасна яркімі і трагічнымі дэталімі.

На самадзейнай сцэне Ул. Уладзімірскага давалася на практыцы выправаць рознастайныя жанры і ролі: ад князя Мышына ў «Даміце» Дастаўскага да Аркашы ў «Лесе» А. Астроўскага, даводзілася часамі песь у хоры і танцаваць.

Да наступлення ў Першы тэатр Ул. Уладзімірскага ўвесь час працуе акторм у розных чырвонаармейскіх тэатрах і ў тым ліку ў Бабруйскім гаўзіонным тэатры.

Глыбокае і арганічнае разуменне і веданне вайнага чалавека, яго псіхалогіі і сутнасці дапамаглі Уладзімірскаму стварыць у Першым тэатры цэлыя галерэі выдатных вобразаў вайнаных людзей.

Поруч з гэтым апавяданнем ішчуня празрыстыя рэчы ітага-шостага нумара «Полімя» вытлумачыць асабліва бледна.

Нарыс «Іван Клімчына» Яэпа Засека напісаны надзвычай схематычна. Усе падзеі ў ім адбываюцца вельмі ўжо проста, і ў выніку гэтага чытач ім не верыць.

У апавяданні Платнера (пераклад А. Есакова) «Арцель «дусхад» расказваецца аб рабоце пашывачай арміі ў часе Вялікай Айчыннай вайны. Пісьменнік рысуе брыгадэра арміі Бянічка, звыкружанага з Беларусі на ўсход, і гаворыць нам аб яго адданні ішчуну і рэды Чырвонай Арміі. Але гаворыцца ад гэтым неж вельмі абыякава і суха. Статыстычна апавяданне апрацавана дрэнна; вядзь у гэтым значна зня не-ракладчыка.

З крытычных матэрыялаў у пятым-шостым нумары «Полімя» тэмама менавіта ёсць цікавага. Артыкул Міх. Модэля «Опера аб партызанскай вайне» не ўяўляе нічога новага, наколькі ён з'яўляецца скарачэнным наўтарэннем таго, што аўтар ужо казаў аб оперы «Алеся» ў сваіх ранейшых рэцэнзях.

Інтрыгу сваёй назвай артыкул Маякоўскага. Але на справе ў ім мала гаворыцца непасрэдна аб паэтычным мастацтве Маякоўскага. У ім разглядаецца пераважна ідэя накіраванасці творчасці Маякоўскага. Нічога сасмакта, арыгінальнага аб творчасці вялікага паэта чытач у гэтым артыкуле не прачытае.

Некалькі цікавых і важных гістарычных вестак дае Ф. Констанцінаў у артыкуле «Удзел беларусаў у Грунвальдскай бітве».

Канчэцка пяты-шосты нумар «Полімя» невядомы хронікай культуры і жыцця Беларусі.

Такім чынам, літаратурна-мастацкая рэч, змешчаная ў нумары 4 і 5 нумары 5-6 «Полімя» за 1945 год у асноўным напісаны на тэму аб партызанскай барацьбе беларускага народа. Адаптацыя тэматыкі прозы і пазам з'яўляецца заганаю часопіса. Вядзь, што рэалізм змяняе толькі тыя матэрыялы, якія прыходзіць да яе самацэнна, і ішчунска іх арганізаванай і плані-вааным.

Літаратурна-стылістычная апрацоўка твораў таксама стаяць на вышэйшым. Ні самі аўтары, ні рэдакцыя не зяртаюць увагі на гэта. Прыкладом некалькі прыкладаў: «На століку стаялі тры пустых пляшчкі з зытэткамі, адна — мільніца з жоўтай стужкай раэнт і ляжала тоўстая кніга запісу хворых». («Апошняя аперацыя» І. Мележа).

А воль яшчэ прыклады з апавядання Лупскава «Дарога на фронт»: «потым, калі жыццё палегчала, Кастусь Хмялёўскага ў гэтай самай хаце мні збіраў у далёкую дарогу...»

Шмат сустрэкаецца русізмаў, асабліва ў апавяданнях І. Мележа: «сметуны дэрга кава калыску», «дастрану ўрача рукой», «салдатка ноч» (трэба «салдатчына ноч»), «села ішчун працэлага канца стала», «адсуноўся бліжэй да маткі», «астатак вынары сідэлы маўклава», «спаласа мёртвага святла», «як лёгкі і чысты былі тыя сльзы».

Гэтага не павіна быць. Адзіны літаратурна-мастацкі часопіс, орган Саюза Савецкіх Пісьменнікаў БССР, павінен быць больш цікавы і рознастайны сваім зместам і безаганым на літаратурнай і апрацоўцы і пісьменнасці.

Мастацтва Ірыны Ждановіч па сваёй галоўнай накіраванасці належыць да той творчай плыні ў тэатры імя Янкі Купалы, якая збліжае некаторыя спекталі ішчуня тэатра з тэатрам ірскіх сцэнічных фарбаў і рамантычнай узвясласці.

Яе жончыцы і творчы лёс цалкам звязаны з гісторыяй гэтай тэатра. З чацвёртага годаў яна выступае тут, спачатку, у адпаведнасці з узнёсам, а потым і па сцэнічным тэмпературу ў ампла «травасці». Толькі з 1930 года артыстка адкрыла спіс сваіх «дэроўных» роляў. Гэта былі вобразы Муркі («Ліній агня» Паліланава), Марылькі («Бацькаўшчына» Кузьмы Чорнага), Софі («Недарасль» Фанвізна) і Галіны («Жыццё кляча» Біль Беларускага).

Аднак, гэтыя вобразы былі маленькім злёдам у багатай творчай выгрудзі артысткі — злёдама, які, аднак, меў і пэўнае выхаванне значэнне. Уся астатняя работа Ждановіч у тэатры, поўная высокага натхнення, развівалася па ліній рамантыкі.

Мы спынімся толькі на 4-х ролях, якія іграла артыстка ў апошні перыяд і, такім чынам, вызначаюць сучасны ўзровень майстэрства і культуры Ждановіч.

«Позняе каханне» ў тэатры імя Янкі Купалы (пастанова Л. Літвінава) належыць да найбольш цікавых сцэнічных інтэрпрэтацый камедыі А. Астроўскага. У гэтым спекталі ажыццёўлены эстэтычныя запатрабаванні аўтара і зноўлены «моцны драматызм, буйны камізм, гарачае, шчырае пачуццё, жыццё і моцныя вобразы» і пранікнёны паэтычнасць, выразнасць якой у першую чаргу, з'явілася Ждановіч-Людміла. Яе Людміла — посьбіт вялікай сілы пачуццё, якое крыне душэўнай чысцінай. Каханне Людміла — такая рамантычная палыміна-сць, якая зольна на высокай ўчыні.

«Ваш толькі адзіны намек на каханне, — гаворыць Людміла Ніколаю, — зноў зніў у маёй душы і мары і надзеі, раздуў і смага каханне — і гатоўнасць да амахаўврасці».

Такая палыміна-сць, якая владодзіць эрамі Людмілы, бяскожна дабрэдазійная. Яна выклікае ў дэушчынны імкненне жончы не для сабе, а аддана цалкам для добра ішчуня. У гэтым яна зноўдаць вялікае шчасце і сапраўдна аса-локу. Каханне Людміла — яркая прапа гуманістычнага, рамантычнага светаад-вавання. Прычыны фарбы, якія знайшла Ждановіч для Людмілы, зблізілі гэты вобраз з чухайскай пазыі. Артыстка тут з'яўляецца натхнёным паэтам, які зольны да звычайным учынам абудыць рух чалавечай душы, з сэрэдчым словам — мару аб прыгожым, за будзіннымі па-дзеямі — дыхне квітнеючага жыцця.

Мы адчулі чухайскае пазію ў ішчун чаканіі Людмілы-Ждановіч прасветлення лясце, у яе глыбока затоняў надзеі на шчасце, у раскрыцці душэўнай чысціні Людмілы.

Чухайска пазія ёсць у тонкай перадачы артысткай рухаў сэрца дэушчынны, у кранаючым, поўным глыбокай туці, по-вірку, у скупым сцэнічным прыёме, якім яна адкрывае душу гераіні.

Сумныя інтанацыі Ждановіч не маюць нічога агульнага з слязлівай сентыментальнасцю, а з'яўляюцца спосабам перадачы таго непакоя, якім ахоплены Люд-міла.

ІРЫНА ЖДАНОВІЧ

Людміла ў Ждановіч — рамантычная гераіня, якая жыве складаным псіхалагічным жыццём. Яна жыве ў вобразе і тады, калі стаяць моўчы, без слоў, калі вайна і толькі «перажывае» драму, за-таўшы дыханне і сціўшы зубы. У яе пранікнёным позірку і тады можна пра-чытаць таемную мару аб шчасці, такім блізікі і такім далёкім. Людміла нясе ў сваім сэрцы ідэю справядлівасці, якая, на яе думку, можа і павіна перамагчы, апра-вядліваць прынясе шчасце.

Людміла-Ждановіч поўная ўнутранага агню, яна толькі зрэдку ўспыхвае пры-

«Жакеры». Аднак, у Дыяны рэжысёр і артыстка перанеслі тлі элементы гераі-ка-рамантычнага спекталі, якія дапама-гаюць вырашыню новых псіхалагічных і сцэнічных задкаў.

Машанька — лірычны вобраз, які ў Афінгаевава не пазбавлены рысу сентыментальнасці. Але Ждановіч дае нам толькі высокую мастацкую праўду. Сентыментальнасці ніколі не была ры-сай тэмперамента Ждановіч, і таму артыстка даволі лёгка перамагла яе прыямы ў вобразе.

Ждановіч разглядае Машаньку, як лірычны вобраз дэушчынны, што нясе ў сваім сэрцы праўду чыстага дэа-чага пачуцця. Цёплае і пяшчотнае па-чуццё сарвае ўсю маленькую істоту Машанькі. З'яўляюцца нечакана, яна светлым сонечным праменнем праірае ў дом старога вуюнага, распу-сцідывае гэтае святло ва ўсе куткі яго кабіна, дасягае да сэрца прафе-сара і асвятляе новай радасцю жыццё чалавека, які страціў сям'ю. Ждановіч, з уласцівай ёй чухасцю, адкрыла крыніцы лірызма Машанькі і шляхі ўзнікнення ў яе сталых поглядаў на жыццё.

Машанька-Ждановіч — вобраз адухо-лена рамантычна. У здэушчынным позі-рку Машанькі, дэушчыннай неспраўдлі-ваці рэакцыі на сухасць — пры сцэнтры яе з дэдам, у юнацкім пачуцці адданасці да Леаніда Барысавіча — адчуваецца дасканаласць майстэрства і праўда.

Ждановіч не часта даводзілася іграць ролі сучасных жанчын — гераіні фронту і тыла. Ва ўсімкі разе пераваж-ную большасць роляў і з найбольшым поспехам яна іграла ў класічным рэпертуары.

Люба («Заложнік») — вобраз, якога артыстка, натуральна, чакала з нецяр-пілівацю. Гэты вобраз даўш магчы, менавіта для ажыццёўлення даўш мару. Па зўтарскай характарыстыцы Люба — дэушчынна «калочая і неслухмяная». Гэтую рысу, па нашаму разуменню, Ждановіч зрабла даміруючай у сваім тлумачынні вобразе. На ёй зроблены акцэнт. Гэтая эмацыянальная рыса Любы раскрыта з той графічнай яка-сцю, на якую зольны талент Ждановіч. «Калоचाць і неслухмянасць» Любы добра запамінаецца і глядачам. Але, на жаль, у вобразе мала ішчун фарбаў, і гэта абдымае літаратурны воб-раз, якім мы яго ведаем па п'есе Алясея Кучара.

«Калоचाць і неслухмянасць» Любы засланы перад артысткай ішчуня псі-халагічна рысы гераіні, мяккасць і цэльна дэаючага сэрца, якая захавана за вонкавай стрыманасцю Любы. Ірына Ждановіч ясна не расказала аб сучасным шляху сэрца Любы да сэрца Іванавіча, пра своеасаблівае іх зблі-жэння на аснове агульнай нянавісці да немцаў. Падкрэсліванне артысткай дра-матычных момантаў ролі, перавага ў голасе як-бы сумных інтанацый апраў-ваецца сітуацыяй партызанскай бараць-бы. Але артыстка, пры стараных по-шуках, магла-б знайсці і ішчуня эмацы-янальна фарбы для перадачы лірычна-настрой Любы і думак дэушчынны-ва-на. Мы думаем, што абмежаванае тлу-мачынне вобразе Любы ў спекталі — вынік недакладнага пранікнення артыст-кі з магчыма і рэжысёра, у зўтарскую залучу вобразе. Скушы рэлікі Любы ў драме маюць даволі значны падтэкст, якога хапіла-б для больш ярага рас-крыцця вобразе.

Амаль ва ўсім ролях, якія сыграны Ждановіч у тэатры, віднае захаванне артысткі рамантычнай тэмы сваіх гераі-няў. Асноў — пазія ўнутранага света Людмілы, святонячца прыўзнятыя і узвясласці Дыяны, кранаючае пачу-ццё Машанькі, гней Валлі і сурова ра-мантыка Любы.

Праз незабўныя сцэнічныя вобразы раскрылася ўнутраная тэма артысткі, своеасаблівае яе мастацкага светаад-вавання і тэатральнага тэмперамента.

Прыход да Джульеты — законамер-ны вынік усёго творчага шляха артысткі.

Народная артыстка БССР І. Ждановіч у ролі Дыяны («Сабака на сене» Лопэ-дэ-Вега).

гожым знешнім званнем, лагоднай усмешкай. Тое, як іграе артыстка, разам з тым пазбавлена таннай вонкавай «тэатральнасці». Але ў вобразе ёсць са-праўдзя хваляючая тэатральнасць — жыццёвая праўда, якая стая творчай праўдай мастацтва. Паэтычны вобраз рускай маладой жанчыны, які стварыла Ждановіч у спекталі «Позняе каханне», належыць да галерэі мастацкіх тыпаў, якія ўзабачылі слаўную гісторыю тэатра імя Янкі Купалы.

Дыяна — супроцьлегласць Людміле. Стыль пастановаў «Сабака на сене» (рэ-жысёр Л. Літвінаў) выклікаў гераічна спрэчкі ў калектыве тэатра і ў друку. Гэты спекталі ў тэатральным асродку мае мала прыхільнікаў і багата праціў-нікаў. Мы дазволім сабе выказаць уласны погляд на вобраз Дыяны.

У Дыяне мы убачылі новыя рысы та-лента артысткі. Дыяна-Ждановіч, поруч з псіхалагічнай пераканаўчасцю вобраза, вызначыла знешняй яркасцю формы і тэатральнасцю. Артыстка тут шчодро кра-мыстаецца фарбай, аднак, у межах сты-лявай прыроды вобраза. Ігра Ждановіч поўная дынаміка і гарачы парываў, глы-бока ўсхваляванасці і музыкальнасці. За прыгожым воблікам Дыяны — гераіні ка-медыі «пладшч і шпакі», — яе дэацтвамі і прыгодым, бесперапыннай змечай наст-рой радасці і суму, іграй на пачуццях Тэадора, не губляецца гуманістычная ідэя вобраза, а, наадварот, раскрываецца найбольш поўна. Гэта ідэя адлюстроўвае складаную ўнутраную барацьбу, якая узнікае ад сацыяльнай розніцы паміж Дыянай і Тэадорам.

Адзёне і грим Дыяны з'яўляюцца з унутраным рысунам вобраза. Вонкавая арыса вобраза дапамагаюць раскрыць халодна розум Дыяны і яе гарачае сэрца. Тонкае пачуццё рытма мы адчуваем у лёгкай сцэнічнай руху артысткі і шляхетнасці яе паставы. Музыкальны голас артысткі вельмі тонка перадае рытм вершаў Лопэ-дэ-Вега.

Калі нараджэнне тонкага псіхалагі-зма Людмілы-Ждановіч можна было-б шукаць у неспраўдліваці і шчырасці Ма-рылькі, то не Дыяна, па ліній формы, неікм чынам пераклікаецца з вобразамі

З такім-жа натхненнем акторм выконваў ролі Пугачова ў «Капітанскай дачы» і Ішчуня.

Усеасаюнае прызнанне на дэацце бел-ларускага мастацтва ў Маскве атрымаў створаны Уладзімірскім вобраз Івана Каламыцава ў «Апошні» М. Горькага. У гэтым вобразе раз'юшанага самодура і палітычнага дэаюшчынна перад гля-дачом як-бы паўстала ўсё рэальнае, ча-ноўшчынна дэаюшчынна чарызма, частотлівы вядомы мастацкае аба-гульванне ў вобразе Каламыцава.

Акторм багатай творчай фантазіі і сцэнічнай выдумкі, які дасканалы валодае сваім целам і мімікай, Уладзімір-часамі гавіць пачуццё меры, што аса-бліва характэрна для такіх яго аскрава камедыяных класічных вобразаў, як Шмага ў «Без віны віватая» і Апаляні Муравейшч ў «Ваўках і авечках» А. Астроўскага. Выдатны камедыяны акторм Уладзімірскі стварае дэаюшчынна востра-сатырычны персанажы, які Аба-бурка ў «Іагітэні вужка» Э. Самуіліна, Каныгіна ў «Мілым чалавек» К. Крапіва, Мухін у п'есе «Мост» зўта-ра гэтых радкоў. Пашыраючы невядомы літаратурны тэкст гэтых вобразаў сваім актормым падтэкстам, папуляючы са-сцэнічным зместам іграўшы пазам, Ула-дзімірскі дамагаецца вялікага мастацка-га абагульнення ў гэтых вобразах, раз-маўляючы з глядачом вельмі з'азумелай мовай актормскіх гэстаў і мімікі.

Адна з актормскіх асаблівасцей Ула-дзімірскага — гэта дасканалы тыповы і багаты ў сваім выяўленні зместы малю-нак вобразаў, яго партрэтнае падобнасць у тых выпадках, дзе гэта неаходна (Пугачоў, Мінай). Ён дамагаецца гэтыя надзвычай уяўлявай і добрааўдэленай працы над сваімі грамаам, вопрыткай і рэжыітам, і ў гэтым сэнсе з'яўляецца найішчуным прыкладам для актормскай моладзі.

У вялікай галерэі створаных за 25 год сцэнічнай дзейнасці актормскіх вобразаў выдатнае месца займаюць тыпы сямлі: Леопольда Гуш

МАСТАКІ МІНУЛАГА

З даўніх часоў беларускі народ выдзяляў сваіх талентаў. Ён выдзяляў свае здольнасці па ўсім галінах творчай працоўнай дзейнасці. Пачыналі мастацтва на Беларусі былі дзесяці, ганчары, рэзбары па дрэву і на каці, каваль, камешчыкі, вырабаваныя ткачы і ткачыхі. Працоўная дзейнасць беларускага народа з'яўлялася адлюстраваннем яго найбольшай творчай фантазіі, яго глыбокай любові да мастацкай творчасці.

Перад Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыяй у нас на Беларусі не было сваёй мастацкай нацыянальнай школы, дзе маглі б вучыцца і развівацца, удасканальваць свае здольнасці нашы маладыя таленавітыя людзі. З'яўленню і развіццю нашай нацыянальнай мастацтва пераходзіла ад агульнай палітычнай і эканамічнай умовы, створаных царызмам, для «ўскраіны» Расійскай імперыі, а таксама польскія паны, каланізатары Беларусі і іх прадажна-літвінскай шавіністычнай інтэлігенцыі, якія рабілі ўсё для таго, каб не маглі расці і развівацца нашы нацыянальна мастацкая культура.

Асабліва цяжка адбылася на росце і развіцці нашай нацыянальнай дакастрычніцкага беларускага мастацтва—адсутнасць на Беларусі мастацкай школы. Шмат хто з таленавітых маладых людзей, сынаў беларускага народа, пакідалі сваю родную Беларусь і ішлі вучыцца ў мастацкія школы ў іншых краінах. Пасля сканчэння школ яны вышлі на працу ў гэтых краінах за межамі Беларусі, таму што ў нас на Беларусі не знаходзілі ўмоў для працы і творчасці.

Аб такім цяжкім становішчы беларускага таленавітай інтэлігенцыі краснамоўна гаварыў беларускі паэт Алякс Гарун:

Светлы разум твой, брат, але дзетка

Ад цябе, як і ўсё, адбіралі
І на бацькаўскі родны палетак
Прыношаць — памагаць не пуская.

Але, выгледзячы на ўсе гэтыя перашкоды, беларускі народ выдзяляў з асяродка вялікую колькасць выдатных вучоных, пісьменнікаў, вучуных і мастакоў — таленавітых людзей у галіне выяўленчага мастацтва, якія сваёй творчасцю забягалі польскае і рускае выяўленчае мастацтва. І гэтым наш беларускі народ укладваў сваю даніну ў багатую скарбніцу светнай культуры.

Да людзей, якія адгравалі галоўную ролю ў развіцці рускага і польскага выяўленчага мастацтва і якія выйшлі з асяродка беларускага народа, належыць такіх імёнаў, як Англейка, Шрэдэр, Сілівановіч, Заранка, Гараўскі і іншыя майстры жывапісу і скульптуры.

Пачуццё любові да выяўленчага мастацтва ў беларускага народа праявілася вельмі рана і своеасабліва. Выдзяляючы творчасць таленавітага беларускага гравёра па дрэву Фёдара Англейка, які жыў у канцы XVIII і на пачатку XVIII стагоддзяў і працаваў гравёрам у Магілёве пры гістарычна-выдаючым друкарні Максіма Вошнякіна. Сваімі выдатнымі творами, гравірамі па дрэву Англейка па-майстэрску ілюстравалі тэксты свяшчэнных кніг, якія друкаваліся і выпускаліся ў свет вышэй наважаным друкарні. У 1700 годзе мастаком былі зроблены гравіры па дрэву для ілюстрацыі царкоўнай кнігі «Смалая срэбра» Осмагласінік Іаанна Дамаскіна. Кніга з найбольш каштоўнымі гравірамі мастака Англейка (з малюнкамі на лістах і ў тэксце) цяпер знаходзіцца ў Маскве і захоўваецца ў

Бібліятэцы Акадэміі Навук СССР. Яна з'яўляецца ўнікальнай рэччу і прадстаўляе сабой выключную гістарычную і мастацкую каштоўнасць. Характэрнай мастацкай асаблівасцю гравіру Англейкі з'яўляецца тое, што ён быў свайго творчы пачатак у разьбе па дрэву, што асабліва было распаўсюджана на Беларусі ў XVII стагоддзі, і сваімі карыннымі глыбока ўваходзячы ў беларускую народную творчасць.

Цікавым пейзажыстам з'яўляецца Эдуард Паўловіч, лесе якога ў значнай ступені нагадвае жыццё большасці мастакоў Беларусі ў мінулае, якія вымалі былі пакідаць сваю Радзіму—Беларусь і шукаць для сябе прытулак і заняткі ў мастацтва, нават па-за межамі Расіі.

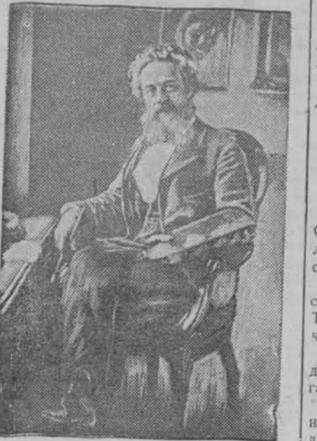
Паўловіч нарадзіўся ў Мінскай губерні ў сям'і дробнамяняцкага шляхціча. Вучыўся ён у Цецярбургу ў Акадэміі мастацтва па класу пейзажа прафесара М. Н. Вароб'ева. У 1853 годзе Паўловіч прадставіў на акадэмічную выставку пейзаж «Вид на Кре-тонском острове», за што яму было надана званне выкладнага мастака па пейзажнаму жывапісу. Але выкарыстанне ў жыцці сваёй творчай здольнасці і ведаў мастаку так і не ўдалося. Ён вандраваў па глухых кутках Літвы і Польшчы. Доўгі час працаваў настаўнікам па малюванню ў Віленскай гімназіі. Нарэшце, усё гэта абрыдла яму. Ён пакідае Расію і перабрацца ў Галіцыю. Але і там мастак не знаходзіць для сябе шчасця. Доўгі час займаецца тым, што піша партрэты польскіх дробна-маёнтавых шляхты, запялюючы гэтым мізэрныя гробы на існаванне. Нарэшце, Паўловіч вымушаны быць і зусім «пакінуць» заняткі па жывапісу і паступіць на працу да польскіх магнатаў Асальніцкіх загадкавым імям бібліятэкі ў Львове. Там Паўловіч памёр у вялікай беднасці.

Другім цікавым беларускім мастаком з'яўляецца Казімір Алхімовіч. Нардзіўся ён у 1840 годзе ў Дамброве, Гродзенскай губерні, вучыўся ў Варшаве ў школе славутага польскага мастака прафесара Войцеха Герсона. Спецыялізаваўся Алхімовіч па гістарычнаму жывапісу. Стаў вядомым дзякуючы выдатнай карціне па гістарычнаму тэму: «Міхал Глінскі ў цяжкіх», што экспаніравалася ў Цецярбургу на акадэмічнай выставцы і за якую на гадовых конкурсах у Таварыстве Зааховання Мастацтва ў 1885 годзе мастак атрымаў прэмію. Другую прэмію Алхімовіч атрымаў у 1888 годзе за гістарычную карціну «Вяртанне літоўцаў з забітым князем Гедзімінаем».

Вядомым мастаком-жывапісам быў Лей Паўлавіч Пігулеўскі. Нардзіўся ён у 1843 годзе ў горадзе Мінску ў сям'і чыноўніка калезжскага аэсера. Будучы вучнем Мінскага дваранскага вучылішча, Пігулеўскі паднёс Аляксандру ІІ калі той вяртаўся праз горад Мінск, малюнак сваёй работы, за што быў узнагароджаны брыльянтавым ірэндыкам. А затым у хуткім часе ён быў накіраваны ў Цецярбург і заключаны ў турму ў Акадэмію Мастацтва. У 1871 г. калі Пігулеўскі быў яшчэ ў Акадэміі Мастацтва, ён атрымаў званне мастака 2-й ступені за карціну «Узнісненне Гасподне». У 1872 годзе на акадэмічнай выставцы ім былі прадстаўлены партрэты: Слесара і Слесаравай і партрэт генерала Блудова, работы гэтыя былі прэміраваны. У 1876—1877 гадах Пігулеўскі, разам з мастаком Крамскім, працаваў над рос-

сам Храма Спасіцеля ў Маскве. У 1880 годзе ім было напісана 5 апрацоваў для Астроўскага настаўніцкага семінары.

Буйным майстрам пейзажа, з мастаком—беларусам, быў Аляксандар Гараўскі. Нардзіўся Гараўскі 23 студзеня 1833 года ў сям'і радавітых дваран Мінскай губерні. Выхоўваўся ён у Александрыйскім Брэст-Літоўскім кадэцкім корпусе, дзе здольнасці яго да малювання праявіліся настолькі, што гэтымі сваімі здольнасцямі малады Гараўскі звярнуў на сябе ўвагу ўсяго кадэцкага начальства. Чуткі аб таленце Гараўскага дайшлі да на-

Мастак А. Гараўскі.

следаў рускага прастола, паэзія пара Аляксандра ІІ па ягонай загаду Гараўскі быў адпраўлены ў Цецярбург і заключаны ў Акадэмію Мастацтва з прызначэннем яму ступені ў памеры з'яўляючыся гвардыйскага прапаршчыка. Майстэрству пейзажа ён вучыўся ў выдатнага рускага пейзажыста графа М. Н. Вароб'ева; па фігураўнаму класу—у праф. Акадэміі Федара Антонавіча Бруні. Вучыўся Гараўскі з выключным поспехам. У 1852 годзе за пейзаж пад назваю «Балота» ён атрымаў вялікі срэбны медаль. Гэтая карціна карціна асабліва ўвагай і была набыта самім імператарам. У наступным годзе за пейзаж «Кучэйскае возера» мастак быў прысуджаны малы залаты медаль, а ў 1854 годзе ён атрымаў і вялікі залаты медаль за пейзаж, дзе адлюстравана момант ветру ў маейтку графа Кушалёва-Безбородка ў Іскускай губерні. Гэты пейзаж таксама быў набыты імператарам.

У 1855 годзе Гараўскі паехаў за граніцу, дзе вучыўся ў Швейцарыі пейзажы ў мастака Каліма і ў Дзюсельдорфе ў Андрэя Ахенбах, затым у Парыжы і Рыме ён працаваў над тэмамі і фігурамі. Вярнуўшыся ў Расію, Гараўскі пачаў настойліва вывучаць родную прыроду і працаваў над айнавым пейзажам. У 1861 годзе Совет Акадэміі Мастацтва прызнаў Гараўскага акадэмікам і выказаў асабліва падзяку за пачыненне працы па пейзажнаму жывапісу і за карціну «Старыя мошчы». У 1870 г. мастак зрабіў падарожжа па Расіі і на Беларусі з мэтай вывучэння рускіх і беларускіх пейзажаў рускага і беларускага пейзажа. У вышні падарожжа на сваёй радзіме—Беларусі з'явіліся ягоныя пейзажы: «Рака Бярэза» (Мінская губерня), «Перад дажджом», дзе мастак з выключным малюніцтвам майстэрствам паказаў пераход статак праз раку Бярэзу ў вясковых горада Бабурыска, «Луг каля ракі Бярэзы», «Рака Свіслач» і другія. Большасць карцін мастака Гараўскага знаходзіцца ў Ленінградзе ў Дзяржаўным Рускім Музеі. Талант Гараўскага праявіўся яшчэ і ў партрэтным жывапісе. Ён стварыў вялікую колькасць партрэтаў, якія і па сённяшні дзень упрыгожваюць музеі Заходняй Еўропы і Савецкага Саюза. Асабліва выдатнымі з'яўляюцца партрэты: Місянікова, Місяніковай, Самоілава, Эйхбаум і партрэт славутага рускага кампазітара М. І. Глінкі.

Гараўскі пражыў 67 год. Памёр ён у 1900 годзе, пакінуў вялікую мастацкую спадчыну, якая раскідана па музееў усёй Еўропы і Расіі.

У Беларускай Дзяржаўнай Тэатральнай інстытуце

Распачалася вучоба ў Беларускай Дзяржаўнай Тэатральнай інстытуце.

Завы і прасьба аб прыёме ў інстытут паступалі з усіх абласцей Беларусі, а таксама з раду гарадоў брацкіх савецкіх рэспублік.

У інстытут прынята 28 студэнтаў, срод якіх ёсць партызаны Айчынай вайны, байцы і афіцэры Чырвонай Арміі, узнагароджаныя ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза.

У якасці выкладчыкаў у інстытуце працуюць: Народны артыст БССР Е. Мірновіч (акторскае майстэрства), заслужаны артыст БССР П. Іванюк (мастацкая мова), тав. Важнік (беларуская мова), тав. Румянцаў (гісторыя рускай і заходня-еўрапейскай літаратуры), тав. Халіна (сінхронічная рух), тав. Кузьміч (асновы марксізма-ленінізма), кампазітар Д. Лукас (музыкальнае выхаванне) і паэты Грэнат (ваенная падытоўка).

У гэтым годзе ў інстытуце адкрыты толькі першы курс акторскага факультэта.

У 1946 годзе адбудзецца прыём студэнтаў па рэжысёрскі факультэт.

АБЛАСНЫ ТЭАТР У МАГІЛЕВЕ

Гэтым днём, згодна з пастановаю Соўнаркома Беларускай ССР, у Магілеў на сталую працу пераехаў Гомельскі Абласны Драматычны тэатр.

Асноўнае ядро творчага калектыва складаецца з выпускнікоў Дзяржаўнага Тэатральнага інстытута імя А. В. Луначарскага (Масква).

Калектыв малады, але ён усё-ж шчыра да вайны здаваў для сябе срод нашага глядача доволі добрае якасць.

Пад непасрэдным кіраўніцтвам народнага артыста Саюза ССР Л. М. Леанідава і другіх рэжысёраў МХАТА тэатр зрабіў рад такіх цудоўных спектакляў, як «Чайка» А. Чэхава, «Рэвізор» Н. Гоголя, «Васа Жэлызнава» М. Горькага, якія атрымалі высокую ацэнку на старонках рэспубліканскага друку і сярод шырокай масы глядачоў.

Артысты тэатра, выхаваныя МХАТА, пераважаюць большасць якіх вучыліся ў Л. М. Леанідава, імкнучыся праводзіць тыя высокія правілы і прыпынкі, што развіваў і ўдасканальваў вялікі заснавальнік рускага рэалістычнага тэатра К. С. Станіслаўскі.

У гады Вялікай Айчынай вайны тэатр быў на фронце, акторы яго нястомна працавалі ў шматлікіх франтавых брыгадах. Некаторыя з іх узнагароджаны ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза. Актар Юрген Палосін — дырэктар тэатра, арганізатар на ўсеагульна адгледзе франтавых брыгад, атрымаў адну з першых прэміяў, які найлепшы выканаўца сцэнаў на франтавых тэмах. Былі срод калектыва тэатра і такія таварышы, якія не абмяжоўваліся рамкамі мастацкай працы, а непасрэдна ішлі ў рады байцоў Чырвонай Арміі. Так, напрыклад, актёр Аляксандр Цітоў каля 3-х год у тылу ворага, у беларускіх лясах кіраваў дыверсійнымі групамі партызан. Цяпер ён цалкам аддаўся творчай працы, рыхтуецца да выканання ролі Хланова ў опере А. Астроўскага «Гарачае сэрца».

У рэпертуарным плане абласнога драматычнага тэатра вызначаны пастаючы і гэс рускіх класікаў і сучасных буйнейшых рускіх драматургаў. Актары з неадрываю жадаюць паказаць нашаму глядачу новыя мастацкія творы, якія адлюстравваюць веліч перамогі, арганізаваных сталінскім геніем. Яны стварылі рад добрых спектакляў, што перадаюць радасць народна-перемога, які разгараюць нямецкіх захоўнікаў і японскіх агрэсараў.

Мастацкае кіраўніцтва тэатра ўзнаваецца рэжысерам М. І. Нікіціным. Р. Сцяпанавіч-Кубанскі.

Новыя культурныя ўстаноў

Камітэт культурна-асветных устаноў пры СНК БССР арганізаваў Цэнтральную бібліятэчную калектар для забеспячэння неабходнай літаратуры клубам, дзімю сацыяльнаму і хатау-чытальніку.

Бібліятэчны калектар мае ўжо ў сваім распараджэнні каля 60 тысяч элемементарных розных кніг.

Створаны таксама гаспадары аддзел, які павінен будзе забяспечыць асветныя ўстановы патрэбнымі матэрыяламі, (аддзел галоўнага культурнага забеспячэння).

Мінскі гарадскі аддзел культурна-асветных устаноў працуе над аднаўленнем раённай бібліятэкі імя Л. Талстога.

ПАНІ ТВАРДОЎСКАЯ

АДАМ МІШКЕВІЧ

П'юць, гуляюць, лююць паяць,
Танцы, выгадкі, сваеволе,
Ледзь карчымы той не разваліць:
Ха-ха! Хі-хі! Гэй-жа! Голя!

Пан Твардоўскі ўздыўся ў бокі,
Калі стоды атаманіць:
«Шпар, панове! Свет шырокі!»
І чаруе і туманіць.

Ён ваку, што граў зуха,
І да ўсіх у бойку паўся,
Свіснуў шабляй каля вуха —
І з ваюк зац стаўся.

На юрыста з трыбунала,
Што смактаў мядок златісты,
Бразну калашком памалу —
І дварняга стаў з юрыста.

Шчоўкнуў тройчы ў нос шаўцоў,
Выбіў шпунт ударам доўкім.
Поўны кубак крышталёвы
Нацадзіў сабе жытнёўкі.

Піць пачаў, ды чусе ціхі
Шум на дне ў кубку ўзнаўся,
Заглядае: «Што за ліка!
Ты адкуль, кумок, уззяся?»

Чорцік там на дне таўся,
Нібы немец — куцаполы.
Грамадзе ён пакланіўся,
Скінуў шапку — і да долу

Скокнуў з кубка на падлогу.
Лоп — расце на тры аршыны:
Нос даўгі, кручком, а ногі
У кіпцорах у ястрабінных.

«А, Твардоўскі. Ну, як машы?»
Праказаў прысьмяна дужа,
«Што? Хіба ўжо не пазнаеш?»
Мецістофель я, мой дружа.

Мне пад Лысаю гарою
Сваю душу прадаваў ты
І ўмову склаў са мною,
Што павіны чарці заўжды

Лёкамі быць тваімі.
Праз два-ж годы, кажа ўмова,
Будзеш ты чакаць у Рыме,
Каб там здацца нам без слова.

Але ўжо сем год мінула,
І выдзіць так нягода;
Пра цябе усё пекла чула,
А пачынаць і не можа.

Толькі злосці не таім мы,
Час прашоў доўгачаканы:
Вос — карчма, заведца «Рыма»,
Тут і аршыную пана!

Пан Твардоўскі—да парога,
Знікнуў сробуе раптоўна.
Чорт загарадзіў дарогу:
«А дзе-ж панскі гонар слова?»

Што тут зробіш? Вось папаўся.
На т загінну дэвадзецца!
Ды Твардоўскі не спужаўся
І за хітрыкі бярацца.

«Паглядзі ў ўмову, браце,
Так гаворыць тая ўмова,
Што мяне як будзеш браці —
Здамы я табе без слова».

АБМЕРКАВАННЕ ЛІБРЭТА «МАШЭКА»

Ва ўпраўленні па справах мастацтваў пры СНК БССР адбылася чытка і абмеркаванне лібрэта «Машэка», якое напісана артыстам беларускага опернага тэатра К. Прусыкам.

У абмеркаванні прынялі ўдзел: Е. Мірновіч, М. Дзвінскі, Я. Цікоці, М. Алаўда, М. Шнейдэрман, Д. Лукас, Б. Смольскі, М. Модэль, А. Есаксу, Я. Рамановіч, У. Няфэд.

Упраўленне пранавала кіраўніцтва Беларускага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета распачаць працу над операй «Машэка», музыку да якой будзе пісаць кампазітар П. Пуск.

Створаны таксама гаспадары аддзел, які павінен будзе забяспечыць асветныя ўстановы патрэбнымі матэрыяламі, (аддзел галоўнага культурнага забеспячэння).

Мінскі гарадскі аддзел культурна-асветных устаноў працуе над аднаўленнем раённай бібліятэкі імя Л. Талстога.

Толькі глянь у пункт дзясаты:
Маю права я, сардэчны,
Тры табы адданы загады,
Каб ты выканаў баспрэчына.

Вось, па першаму загаду,
На малюнку конік, бачаш?
Хай-жа на яго я сяду —
І па полю ён паскача.

Каб быў конь віхроў не цішаў,
Бізна з пяску скруці ты.
А вуш там, Карпатаў вышай,
Дом збудуй, каб быў як зліты.

Снены з зернятак араху
Хай п'ястунцы над байракам.
А з барод з'брыўскі страж,
Густа ўсыпаны макамі.

Гэты цік вады, хлапчына,
Каб быў меркаў табе вернай:
Тры такіх забіць павіны
Ты ў махавае зерне.

Чорт хутчэй кана сядзе,
Дзглядае яго, поць,
Бізна з пяску знісе,—
Конь на месцы аж не ўстоіць.

Сеў Твардоўскі на гнядога,
Рушыў то хадзі, то скокам,
Выздае на дарогу—
Зіркі — будынак перад вокам.

«Ну і сбра, вось дык праца!
Што-ж, канчай цяпер з другою.
Трэба ў місцы пакуцацца
Са сваяноіа вадзою».

Мецістофеля аж трусіць,
Пот яго халодны крые,—
Дзе пан кажа, служыць мусяць,—
Лезе ў воду ён па шыю.

З міскі вышарыў, як п'яны,
Парыску: «выпарк» — сказаў
Ласкава:
«Зроблена! Ты наш, мосыяне,
Бо няма цяжэйшай справы».

«Пачавай, ты спрытны дужа!
(Ліпоўчы дужэцік бясюскай)
Баба вуш, знаёмая, душа,
З жоначкай маёй, Твардоўскай».

Паміняцца я жадаю
Хоць на год адзі з табою:
І — у пекле пагуляю,
Ты — пабудзь, як з жоной, а ёю.

Ёй на вернасць дай ты слова,
На павагу і пашану.
А не спойшы гэту ўмову —
Што-ж! Я зноўку воляным стану».

Чорт к яму схіліўся вухам,
На кабету кінуў вокам,
Нібы стаў уважна слухаць,
Ды да клямі бокам, бокам.

Пан Твардоўскі — хоп за шкірку,
Затрымаць яго жадае,
Чорт-жа — шыгы! — ў замок, у
дзірку—

І дагэтуль уцякае.
Пераклаў з польскай мовы
Канстанцін Цітоў.

АНСАМБЛЬ НКВД

Для абслугоўвання рабочых клубу Мінска і рашчын дамоу сацыяльна-культурнай, якія размешчаны вакол Беларускага сталіцы, чырвоны БССР з'яўляюцца ансамбль чырвонаармейскай песні і танца НКВД.

Хор ансамбля выканае песні—«Перамога» і «Смуглянка»—Новікава, «Кантату ад Сталіна» Александрова, народную песню на словы Дзяміянava «Бародыно», рускую народную песню ў апрацоўцы Гюкава «Вот мчится тройка почтовая» і г. д.

Танцавальная група выканае «Чырвонаармейскі танец».

Зборнікі фальклора Аичынай вайны

Загадкама кафедры літаратуры Гомельскага педінстытута тав. Ротштэйнам Э. М., праводзяцца вялікая работа па збору беларускага фальклора ад Вялікай Айчынай вайны. Да гэтай навукова-літаратурнай работы прыцягнуты студэнты літпрак, настаўнікі школ абласці і некаторыя навуковыя работнікі кафедры мовы і літаратуры педінстытута.

Тав. Ротштэйнам здзелены ў выданецтва «Гомельская прада» першы зборнік прыпевак, які хутка выйдзе з друку. Да зборніка прыпевак т. Ротштэйнаў напісаў уступны артыкул, а таксама зраў паказнік пашпартызанскіх матэрыялаў, што увабілі ў зборнік. Памёр першага зборніка — чатыры друкаваных аркушы.

Цінер тав. Ротштэйнаў ужо сабраў вялікую колькасць лірычных песень, якія ім падрыхтоўваюцца для другога зборніка.

На жаль, з боку дырэкцыі педінстытута не аказваецца належнай увагі гэтай рабоце. З гэтай прычыны адсутнічаюць патрэбныя матэрыяльныя магчымасці, якія не дазваляюць надзіць экспедыцыі з прыцягненнем спецыялістаў-музыкаў зваўцаў для запісу мелодый песень і арганізацыі больш глыбокага з'яўчэння і збору народнай творчасці.

М. КАРПАЧОУ.

Вокладка новага зборніка апавяданняў І. Гурскага «Над Нёмнам».

Помнік К. Заслонау

Соўнарком Беларускай ССР вынес пастанову аб збудаванні помніка славуцатаму партызану—Герою Савецкага Саюза К. Заслонау.

Упраўленню па справах мастацтваў пры СНК БССР прапануецца працесці конкурс на лепшы праект помніка Заслонау.

Помнік будзе пабудаваны ў горадзе Орша, дзе дзейнічаў адважны народны мсцівец у часы нямецкай акупацыі.

Рэдакцыя: Л. АЛЕКСАНДРОўСКАЯ, А. БАГАТЫР'ОУ, Г. ГЛЕБАУ, Я. КОЛАС, А. КУЛЯШОУ (адказны рэдактар), А. КУЧАР, П. ПЕСТРАК.

